

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 15. De iis quæ reddunt licitam conuersionem cum excommunicato,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

CAP. XV.

De ijs qua reddunt licitam conuersationem cum excommunicato.

SVMMARIVM.

- 97 Licita reddi posse communicationem cum excommunicato, & casus in quibus redditur.
- 98 Casus vtilitatis, sui, nostrae, siue illius.
- 99 Cauenda in ea communicatione.
- 100 Casus matrimonij, in quo vxori communicare viro excommunicato licet in obsequijs et debitis.
- 101 Aliquot exceptiones.
- 102 Quatenus licitum sit viro communicare cum vxore excommunicata.
- 103 Difficultas an possit communicare in alijs humanis (vt in colloquio) quam in obsequijs debitis.
- 104 Rationes pro parte affirmatiua cum soluti, ne earum qua adferuntur in parte contrariam.
- 105 Difficultas, an licitum sit coniugi excommunicato petere ab altero coniuge debitum coniugale.
- 106 Pars affirmans teneri potest.
- 107 Quatenus vxor a marito excommunicato possit dotem repetere.
- 108 De licita conuersati ne subditorum cum Superioribus excommunicatis, ac primo de licita liberorum cum parentibus.
- 109 Quo locum habet in liberis emancipatis, & in natis post excommunicationem, & quantumcumque excommunicatio sit parentum cum communicantibus cum eis.
- 110 Casus alij, quot, in quibus id patitur exceptionem.
- 111 Licita est seruis etiam tanquam mercenarijs cum dominis excommunicatis conuersatio nisi sit in crimine.
- 112 Licita conuersatio Clericorum cum Episcopo excommunicato, de cuius sunt familia. Item Religiosorum cum suo Superiore excommunicato. Itemq; eorum qui sunt de familia Regis, cum ipso excommunicato.
- 113 Restrictio cum qua sunt haec accipienda.
- 114 Non obstat excommunicatio, qui debeat excommunicato solui debitum, nisi in sententia id sit specialiter prohibitum.
- 115 Solutio eius quod obicitur in contrarium.
- 116 Quatenus sit, vel non sit licitum addicere se excommunicati seruitio.
- 117 Communicatio licita parentum cum liberis, & dominorum cum seruis.
- 118 Casus in quibus eadem est illicita.
- 119 Quatenus licita sit fratri cum fratre, & seruitam conferendo excommunicato conuersatio.
- 120 Ignorantia excusans conuersationem cum excommunicato.
- 121 Non est licitum excommunicato ingerere se conuersationi eorum, qui cum ignorant ipsum esse excommunicatum, non peccant conuersando cum eo.
- 122 Casus in quibus id patitur exceptionem.
- 123 Licitum est de se, suppeditare excommunicato necessaria ad viua sustentationem: illi, adesse in graui necessitate fame, aut rei familiae periturae, nisi in futurum sit deterior.
- 124 Licitum esse cum excommunicato conuersationem, ob necessitatem accipiendi ab eo sustentationem, vel corporis curationem.
- 125 Itemq; ob necessitatem vitandi magnum damnum proprii matrimonij, aut status.
- 126 Itemq; ob necessitatem consilij.
- 127 Excusatur communicans cum excommunicato, per vim compulsus.
- 128 An etiam excusetur metu ad actus, explicatur aliquot propositionibus.

130 Quando Superioris iussio excuset communicantem cum excommunicato.

VIDERETUR forte alicui non posse fieri licitam conuersationem cum excommunicatis, praesertim haereticis, cum ea iure diuino sit prohibita. Namque Diuus Paulus ad Tit. 3. hereticum hominem post vnam, aut secundam correptionem euitandum praecipit: & D. Ioannes in 2. sua Epistola haereticum non esse recipiendum in domum, nec aue ei dicendum. Sed quia vsus Ecclesiae ostendit rem aliter se habere; proposita loca sic accipienda sunt, vt prohibeant eam conuersationem cum haereticis, ex qua damnus animae sequitur. Etenim quaevis conuersatio perniciosa animae, illicita sit, & prohibita iure diuino, iuxta illud prioris ad Corinth. capit. 5. Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruus, aut maledicus, aut ebrius, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Ea tamen quae cum haereticis est, merito prohibetur specialiter, tanquam omnium perniciosissima, maximeq; periculosa: tum alijs; sermo enim eorum vt cancer serpit, ex cap. 2. posterioris ad Timoth. tum etiam ipsismet haereticis, vt indicat illud posterioris ad Thessal. capit. 5. Si qui non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, nec commisceamini cum illo, vt confundatur. Non enim dubium est, perniciosum esse quod reddit confusione dignum.

Iam vero sicut iuri antiquo non est derogatum per constitutionem Concilii Constantiani, quo ad excommunicatos nominatim denunciatos, & notorios Clericorum percussores, in casibus in quibus illicita est communicatio cum excommunicato: ita nec in ijs casibus in quibus eadem licita redditur, quales sunt ij quorum fit mentio in quaest. 3. Cap. Quoniam multos, & nonnullis alijs eiusdem quaestionis; itemque tituli de sententia excommunic. Solent verba dictionibus huius vericuli;

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse; significari apud Diuum Thomam in 4. distinctione 18. quaestio. 2. art. 1. quaestiuicula 1. Palud. eadem distinct. quaest. 6. art. 2. Syluest. Excommunicatio 5. nu. 4. Adrianum in 4. De clauibus quaest. 3. Sotum in 4. distinct. 2. quaestione 1. artic. 4. concl. 5. & Caiet. verbo Excommunicatio, cap. vltimo vers. Circa tertium; & vt notat Vg. l. ab. 2. De censuris cap. 23. §. 4. in fine, Doctores communiter post glossam ad cap. Cum desideres, De sententia excommunic. Earundem explicationem sigillatim persequere, nunc deinceps.

Vtile.

SECTIO I.

HOC vocabulo significatur licitum esse cum excommunicato non tolerato communicare ob nostram, vel ipsius vtilitatem. In duobus tamen tantum casibus, vt ex memorata glossa, & D. Thoma, nullisq; alijs notat Vgolinus in cit. cap. 23. §. 5. in fine. Prior est, cum nobis debet aliquid: posterior cum id salus animae ipsius exigit; adeo vt Couarr. recte eam significationem expressisse videatur ad Cap. Alma mater, 1. part. §. 1. tam sub finem numeri 8. inquiring licitam esse communicationem cum excommunicato, ad exigendam ab ipso debitam pecuniam, aliamve rem quampiam, iuxta Cap. Si vere, De sententia excommunic. etiam trahendo ipsum in ius, iuxta Cap. Intelleximus, De iudicijs; quia excommunicatus reportaret alioqui de sua malitia commodum. Tum etiam in sequenti numero, addens licitum, adeoque piuum esse cum excommunicatis communicare in ijs quae ad eorum correctionem, & animarum salutem pertinent: nimirum ad illos auocandos a contumacia, & reuocandos ad Ecclesiae obedientiam.

De qua re textus est apertus in Cap. Cum voluntate, De sententia excommunic. In quo etiam conceditur alia verba incidenter interponi, ad facilius ex familiaritate proficiendum cum eo. Fit quoque specialis mentio de Praedicatoribus, & Confessorijs qui ad eorum instructionem destinati sunt, de quibus Palud. loco citato. Vnde sumitur fundamentum eorum quae ex alijs habet Henriquez in summa lib. 13. cap. 22.

§. 1. licitum esse audire excommunicati confessionem, etiam si non esset ob indispositionem absolendus: item concionari apud excommunicatos, spiritualia consilia eis dare, etiam admiscendo alia verba urbanitatis, quibus benevolentia, & attentio captari solet: siq; hæc per Epistolam fiant, præmittere consuetam salutationem; item legere coram excommunicato sacram Scripturam, aut alium librum pium, ut ipse vtiliter audiat, aut recitare cum eo aliquam orationem priuatam, quæ ad eius conuersionem iuuat.

99. Videndum est autem, ut ista sincere, hoc est, animo fraternæ dilectionis, & correctionis fiant, & absq; fraudulenta simulatione. Nam ut post Maiorem Couarr. *sub finem cit. num. 10.* ait, si quis alloquatur excommunicatum sciens tale colloquium ad salutem illius nihil conducturum, seipsum decipit, nec penam iure statutam euadit. Videndum etiam est, ne talis communicatio extendatur ad ministerium Sacramentorum, vel ad admissionem ad diuina, ut recte monet Adrianus in 4. *De clauibus, quest. 3. in exceptione 3.* Nam id nõ licere patet ex Cap. Antecessor 11. quæstione 3. Ratioq; est: quia cum excommunicatus non possit ingerere se diuinis absque damnatione animæ suæ, id non esset saluti ipsius consuleri, sed perniciem ei creare. Dicitur adde ex Nauarr. in *Enchir. cap. 27. numer. 27.* sicut licet cum excommunicato communicare pro sua salute, licere quoque pro nostra, aut aliena, nempe pro nobis perendo spirituale consilium, immo & pro commodo temporali valde necessario, quando non occurrit alius similis à quo petatur; quod etiam loco cit. habet Henriquez.

Lex.

SECTIO II.

100. DICTIO lex hic pro matrimonio ponitur ex Palud. in 4. *distin. 18. quæstio. 6. art. 2.* Angelo Excommunicatio 8. *num. 7.* & Sylu. Excommunicatio 5. *num. 4.* quos sequitur Vgol. in *cit. capit. 23. in fine §. sexti*: rationem reddens, quod in matrimonio mulier sit sub lege viri. Significat igitur licitum esse vxori communicare cum marito excommunicato, nõ modo in petitione, & redditione matrimonialis debiti, sed etiam alterius cuiuscunque debiti: ut communem sententiam esse ibidem notat Sylu. colligiturq; ex cap. Quoniam multos 11. quæst. 3. & ex Cap. Inter alia, de sentent. excommunicationis: vbi vxori communicatio mariti excommunicati simpliciter permittitur; atq; adeo quoad omnia obsequia debita. Vbi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, argumento legis De pretio, ff. De publiciana in rem actione. Quod Vgol. in memorato §. 6. *num. 1.* notat; & monet procedere, etiam si matrimonium sit inualidum, dummodo contractum sit bonâ fide, impedimentumque validitatis adhuc ignoretur. Item etiam si mulier ei quem sciuit excommunicatum esse, nupserit. Ratio est, quia ius in hac re loquitur absolute de vxore, prout obligatur ad obsequia viro præstanda. Atque in illis etiam casibus obligatur; in posteriore quidem, tanquam vera vxor; in priore vero tanquam bonâ fide habita pro vera. Non solum autem redditionem, sed etiam petitionem debiti licite marito fieri ab vxore, multorum autoritate idem habet *num. 2.* Et confirmatur, quia excommunicatus reportaret alioqui de sua malitia commodum, quod absurdum est, ex Cap. Intelleximus, De iudicijs.

101. Atta men tale priuilegium non habet locum si excommunicatio lata sit propter matrimonium ipsum male celebratum, ex Palud. Angelo, & Sylu. locis citatis, ac D. Anton. 3. *par. tit. 15. ca. 1. §. 1.* Nam tunc, ut hic & Sylu. expresserunt, si ob talem causam, etiam in alterum tantum coniugum lata sit excommunicationis sententia, neuter potest cum altero communicare: sicut nec potest in quocunque alio crimine pro quo excommunicatus sit, ut habetur ex *cit. Cap. Inter alia, in fine.* Idem sentientes plures alios refert Sanchez lib. 9. de matrim. *disp. 14. nu. 9.*

Nec item sic extendi debet hoc priuilegium, ut existimetur licere vxori communicare cum eo excommunicato cum quo maritus communicat: quin potius existimandum est contrarium, cum exclusio vnus expresse facta à lege (ut facta est viri in citato Cap. Quoniam multos) sit inclusio alio-

rum; argumento Cap. Nonne, De præsumptionibus: quæ ratio est Vgolini *ibid. n. 4.* Sicq; vt D. Anton. Sylu. & Angelus locis citatis aiunt; si vir simul cum altero excommunicato cibum sumat, non potest tamen in eadem mensa comedere: potest tamen in eadem domo; sed in aliena mensa ita remota, ut minime censeatur simul comedere.

Nec etiam debet hoc priuilegium extendi ad diuina, cum casus licitæ conuersationis cum excommunicatis, expressi quinque memoratis dictionibus sumi debeant extra diuina; sicut tangit Caietan. in verbo Excommunicatio *cap. vltimo, vers. Circa tertium.* Ita vt nec vxori cum viro excommunicato, nec viro cum vxore excommunicata cõmunicare in diuinis liceat. Quod est tutius est: contrarium tamen non caret probabilitate, iuxta ea quæ habet Sanchez in *preced. num. 5.* Adde ex Vgolino in eodem *num. 4.* nec debere extendi ad sponsam, cum nondum sit vxor; nec dum obligetur ad obsequia viri. Neq; ad vxorem quæ diuortio separata est à marito: quia per separationem liberatur ab onere obsequendi marito.

Significat quoq; proposita dictio licitum esse viro communicare cum vxore excommunicata (intellige nisi excommunicatio in eam lata sit propter male celebratum matrimonium, iuxta paulo antedicta) in ijs quæ vxor debet marito; vt sunt cõpula, & obsequia domus, ex Palud. Sylu. est. & Caiet. locis cit. Item in ijs quæ maritus debet vxori, vt sunt gubernatio, & prouisio rerum ei necessariarum. Quod confirmatur ex eo quod D. Thomas pro certo habet in 4. *distin. 18. quæst. 2. art. 4.* in responsione ad primam quæstionem, licitam esse cuius siue cum suo superiore, siue cum suo inferiore communicationem in illis ad quæ ei præstanda obligatur. Porro sicut inferior obligatur ad obsequium superioris; ita & superior ad regimen inferioris, & obligatur ad ei prouidendum de necessarijs. Atq; adeo, prout D. Thomas recte ait, sicut in ijs quæ vxor debet viro, ita & in ijs quæ vir debet vxori, potest vir cum vxore excommunicata communicare.

An possit etiã in cæteris, vt in *conessione, locutione, & huiusmodi alijs*, sicut potest vxor cum viro excommunicato; prout ante diximus, difficultas est. Nam non posse existimat Sylu. est. in verbo Excommunicatio 5. *num. 4.* citans alios, vt etiam citat Vgolinus in memorato §. 6. *numero 6.* Addens pro eis rationes has: tum quod ius soli vxori det priuilegium respectu mariti excommunicati: tum quod maritus facile possit vxorem inducere & compellere, vt suam liberationem ab excommunicatione procuret, non contra. Couarr. autem ad Cap. Alma mater, *1. par. §. 1. num. 8.* cum Angelo in verbo Excommunicatio 8. *num. 3.* & Adriano in 4. *De clauibus, quæstio. 3. exceptione 6.* & alijs (quos referunt & sequuntur in eodem loco Vgolinus, & in eadem disput. Sanchez *num. 16.*) existimat virum posse in prædictis communicare cum vxore excommunicata.

Et probat ex conditione societatis: nam iuxta glossam penultimam ad Cap. Si vere, De sententia excommunic. excommunicatus ratione societatis toleratur: siue, vt habet Adrian. licitum est non dissolueri societatem propter excommunicationem in socio superuenientem, si dissolutio sine præiudicio proprio fieri nequeat. Vnde conlequens est ob maximum quod inter coniuges est societatis vinculum, virum cum vxore excommunicata posse communicare in omnibus in quibus vxor potest cum viro excommunicato. Deinde, vt argumentatur Vgolinus: Ex communi Doctorum sententia in correlatiuis, dispositum in vno, locum habet etiam in altero. At maritus & vxor sunt correlatiui. Ergo quod ante proposuimus esse dispositum in Cap. Quoniam 11. quæst. 3. & in Cap. Inter alia, De sentent. excommunic. vt vxori liceat communicare cum viro excommunicato in obsequijs ei ab ipsa debitis; ita accipiendum est, vt viro quoque liceat vxori excommunicate cõmunicare in obsequijs et ab ipso debitis: præsertim cum ratio dispositionis eadem sit in vtroque casu. Nam ratio permittendi talem communicationem fuit, tum obligatio vxoris præstandi marito varia obsequia, tum difficultas eorum separatio, tum fornicationis periculum: quæ perinde videntur ex parte vxoris ac ex parte viri.

Vnde satis constat quid respondendum sit ad priorem

ratio-

rationem contrariam. Ad posteriore autem respondendum est, quod quamvis maritus (prout per Cap. Negligere 2. quaestio. 7. docet Angelus, in cit. numer. 8.) peccet mortaliter si neglexerit uxorem iure maritali corrigere, & auertere à contumacia, pro qua in excommunicationem incurrit, nisi forte talis esset, quae ipsa correctione peior efficeretur: ex eo tamen non sequitur priuari societate illius, ac poenaiuris incurrere communicando cum illa, in colloquio, mensa, & alijs.

105. Porro cum privilegium istud significatum per dictionem *lex*, non sit institutum in fauorem coniugis excommunicati, sed alterius: vt patet consideranti textum memorati Cap. Quoniam multos: ideoque non videatur magis licitum coniugi excommunicato ingerere se communicationi alterius coniugis, extra ea quae specialiter ei praestare obligatur, quam liceat cuiusque alteri excommunicato ingerere se excommunicationum eorum, quibus cum eo conuersari concessum est per Concilij Constant. constitutione. Cui, inquam, id ita sit, difficile est statuere vtrum coniugi excommunicato sit licitum ab altero coniuge petere debitum etiam coniugale.

Et quidem glossa eiusdem Capituli Quoniam multos, ad verbum *uxores*, aperte docet non licere: quam sententiam ex instituto refutat Vgol. in cit. §. 6. num. 3. & post eum Sanchez, in eadem disput. 14. numer. 20. Praecipua ratio est, quod coniux non excommunicatus coniugi excommunicato perinde teneatur obsequia debita praestare post excommunicationem accante eam, iuxta antedicta. Quare excommunicatus indigens illis, si non exhibeantur vltro, potest ea exigere, praesertim debitum coniugale, à quo sine periculo incōtinentiae abstinere conuersando perinde cum uxore ac prius, difficillimum est. Ne igitur excommunicato quae medicina est, ex cap. 1. De sentent. excommunic. in 6. sit offensiculum, tenendum est non obtiare quin excommunicatus possit debitum coniugale petere. Palud. vero in 4. dist. 18. quaest. 6. art. 2. versu finem, ait excommunicato licere debitum coniugale petere etiam in iudicio; non item debitum temporale. Caietan. autem in verbo Excommunicatio, cap. vlt. vers. *Vbi scito*, & post ipsum Sotus in 4. dist. 22. quaest. 1. art. 4. concl. 2. sub finem, volunt licere excommunicato vtrumque illud debitum exigere: etiam possit debitor aduersus eum excipere, hoc est, actionem eius excludere, allegando excommunicationem: quia excommunicatus non potest stare in iudicio tanquam actor, sed conueniri tanquam reus, ex cap. Intelleximus, De iudicijs: prout communem illius interpretationem esse glossa ibidem notat. De qua re Sanchez in sequen. num. 24.

106. Caterum licet si difficile statuere, quod potissimum istorum teneri debeat propendeo tamen in Caietan. & Soti sententiam: tum quia in hac disciplina recentioribus deferendum est, praecipue si qui fuerint & diligentes, & foeci ingenio praediti, prout ex glossa & Iafone ad principium legis Galus, ff. De liberis & posthumis, notat Nauarr. in Miscell. 47. De oratione num. 3. quales citra controuersiam fuerunt Caiet. & Sotus. Tum quia licitum est Superiori excommunicato ingerere se communicationi subditi, in ijs quae hic tenetur ipsi praestare. Inter illa autem numerari potest directio ipsius subditi quando ea indiget in exhibitione obsequij ad quod tenetur ratione subiectionis. Nemo enim dicat excommunicatum non posse monere suum subditum de ijs quae seruari debet, vt satisfaciatur suae obligationi. Quia ergo creditor rationem quandam superioris habet comparatione debitoris, ille potest debitum ab hoc petere per modum directionis ei necessariae ad satisfaciendum suae obligationi, maxime cum ad petendum aliqua legitima causa vrget, vt periculum fornicationis, vrget petitionem debiti coniugalis: sicut aliqua penuria, aliave necessitas vrget petitionem reliquorum debitorum.

107. Aduerte quod vxor (cum iuxta antedicta debeat cum marito excommunicato perinde esse atq; antea) non possit dotem ab eo repetere propter excommunicationem; nisi ipse tamdiu in illa perseueret, vt pro haeretico condemnatus, ipso iure bonis suis priuetur, iuxta Cap. Cum secundum leges, §. fin. De haeretis in 6. Quod idem iudicium est si ipse in haesim incidisset propter quam incurrerit in excommu-

nicationem, argumento Cap. Decreuit, eod. tit. & lib. Quod vtrumq; notat Vgolinus in citato §. 6. nu. 5.

Humile.

SECTIO III.

108. HAc dictione iuxta cōmunem interpretationem significatur licitam esse subditis conuersationem humanam cum excommunicatis quibus subsunt, etiam denunciatis, aut notarijs Clericorum percussoribus. Habetur enim talis licentia ex Cap. Quoniam multos 11. quaestio. 3. ob bonam rationem quae redditur in Cap. Inter alia, De sententia excommunic. scilicet quod per excommunicationem non debeat tolli obligatio quae subditi ante illam tenentur ad obsequium familiare sui superioris, quod quidem exhibere ei non possunt sine humana conuersatione.

PRIMUM ergo licitum est filijs & filiabus conuersari cum patre & matre excommunicatis. Quod extendendum est ad omnes filios cuiuscumque conditionis sint, vt ostendit Vgol. in ab 2. De censuris cap. 23. §. 7. nempe siue naturales, siue adoptiui sint, & siue in primo, siue in vltiore gradu: puta nepotes, pronepotes, abnepotes. Adde & eos, qui ratione affinitatis sunt loco filiorum, vt gener, natus, priuignus, vel priuigna. Nam cum omnes tales comprehendantur nomine filiorum, ad eos omnes propositum privilegij extenditur: cum sit beneficium Principis, quod est latissime interpretandum, argumento Cap. Cum dilecti, De donationibus, & Cap. Olim De verborum significatione.

109. Neque esse excipiendos filios emancipatos & à patria potestate liberatos, idem *ibidem numer. 7.* tenet, non modo contra D. Thomam Hostien. & Gabr. & Sor. per ipsum citatos, sed etiam contra Palud. in 4. dist. 18. quaest. 6. art. 2. & D. Anton. 3. part. tit. 25. cap. 1. §. 1. qui sicut illi, absolute excipiunt emancipatum. Illud etiam quod Angelus Excommunic. 8. numer. 10. & Sylu. Excommunicatio 5. num. 4. vers. 3. & Armilla eodem verbo nunc. 46. volunt emancipatum quidem si sit commensalis patris, esse excipiendum; non item si commensalis patris non sit: ipse Vgolinus enset habere tantum locum in filio adoptiuo emancipato: cuius emancipatio omne ius paternum tollitur, ex §. Adoptiui, Infit. De exheredatione liberorum.

Fundamentum autem illius contra tot ac tantos auctores, est, quod simpliciter permittatur filijs cōmunicatio cum parentibus excommunicatis in cit. Cap. Quoniam multos; neque iure non distinguente, nos debeamus distinguere, argumento legis Preterio, ff. De publiciana in rem a cōtione. Deinde quod illius permissionis ratio sit ex cit. Cap. Inter alia, obligatio filiorum praestandi obsequia parentibus; quae non tollitur emancipatione filiorum, aut illorum separatione à communi parentum mensa. Adde ex eodem Cap. Inter alia, filium non tantum posse, sed etiam debere cōmunicare cum patre excommunicato. Idq; procedere, vt *ibid. num. 9. & 10. docet Vgol.* siue ante, siue post patris excommunicationem natus sit; cum in vtroque casu ad obsequia paterna teneatur. Imo etiam procedere etiam si pater sit excommunicatus cum ijs qui cum ipso communicauerint.

110. Veruntamen id ipsum exceptiones patitur. Prima est, vt non possit filius communicare in crimine pro quo pater excommunicatus est, ex eod. cap. Inter alia. Secunda, vt nec possit communicare quando id daret illi causam perseuerandi in contumacia sua, ex cit. Cap. Quoniam multos, vers. *Vt eorum consilio.* Tertia, vbi periculum esset propriae subuersionis, vt cum denunciatus esset ob haesim, argumento Cap. fin. De haeretis. Quarta, cum communicatio fuerit in diuinis: talis enim non debetur patri quatenus pater est; vnde Parochus patri suo denunciato, aut notorio Clerici percussori non debet Sacramenta administrare, nec eorum eo Missam dicere.

112. SECVNDUM licitum est seruis & ancillis conuersari cum dominis excommunicatis. Quod intelligendum est non modo de mancipijs, sed etiam, iuxta Palud. & ceteros supra memoratos, de alijs qui ad seruendum illis obligantur; siue sint famuli domestici gratis aut pro mercede seruientes: siue rustici pretio conducti ad colendas terras dominorum suorum; siue coloni partiarj, id est, qui pro cultura agrorum

capiant certam fructuum portionem. Nam & his licitum est, ut notant D. Anton. & Syluest. cum dominis excommunicatis communicare, quantum exigit cultura quam susceperunt.

Idem iudicandum est de cæteris, qui sunt de talium dominorum familia; ut, iuxta eosdem auctores, de nutricibus, & alijs similibus personis quæ societatem contraxerunt cum aliquo tali, à quo si recederent, non haberent, vnde viuerent. Quæ doctrina probatur ex eo, quod in citato Cap. Quoniam multos, post excepto seruos & ancillas, seu mancipia: tanquam diuersi ab illis, excipiantur rustici & seruientes, ac omnes alij, illius scilicet generis, qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, id est, ut *glossa ibidem ad verbum Scelera, interpretatur*: tales sunt qui non seruiunt Domino in crimine: ijs enim qui taliter seruiunt, ius non patrocinatur, sed aduersatur omnino, ut patet ex textu citati Cap. Inter alia, & ex glossa finali eiusdem. Id quod intelligendum esse de seruitibus in crimine criminoso, seu propter quod irretitus est excommunicatione, satis significatur in ead. glossa, cum dicitur illos ex tali excommunicatione eadem quæ illi sententiæ irretiri, per Cap. Nuper, & Cap. Si concubina, de sententiæ excommunic. in quibus sermo tantum est de crimine criminoso.

113. TERTIA (quod expresse docent D. Anton. 2. part. tit. 25. cap. 1. §. 1. Adrian. in 4. De clauib. quæst. 3. exceptione 6. Sylu. Excommunicatio 5. num. 4. versu 3. & Armilla eodem verbo num. 46.) licitum est Clericis qui cohabitant Episcopo; suntque de eius familia, cum eodem excommunicato conuersari titulo ei seruientium; non est autem licitum reliquis ipsius Clericis, iuxta Cap. Miratus, dist. 93. Similiter licitum est (quod iidem docent, & Sot. in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. concl. 5.) Monachis conuersari cum suo Abbate excommunicato, quia indissolubiler sunt ipsius familie incorporati. Verum est tamen quod ei in illis quæ superioritatem dignitatis respiciunt obedire non tenentur, sicut nec Clerici Episcopo suo excommunicato: quod vtrumque probat Richardus in 4. dist. 18. art. 11. quæst. 2. & 3. approbatque Vgolinus De censuris tab. 2. cap. 23. §. 9. in fine, hac ratione: quod vterque, ille per excommunicationem, officij vsu careat. Qui etiam paulo ante monet licitum esse ijs qui sunt de familia Regum aut aliorum Principum (tanquam seruitibus scilicet) cum ipsis innodatis excommunicatione, ac denunciatis versari, non autem cæteris subditis eorundem, argumen. Cap. Nos sanctorum 15. quæst. 6.

114. Aduerte autem hoc seruatorum priuilegium non extendi ad communionem cum dominis in crimine criminoso, & contumacia illius, aut in diuinis, aut cum periculo proprie subuersionis: quia ratio eadem valet in eis atque in vxoribus & filijs. Sicut & valere potest ad asserendum illud quod idem Vgolinus habet in præced. §. 8. nu. 1. circa medium: id ipsum priuilegium procedere quantumuis dominus sit excommunicatus cum omnibus ei communicantibus: nisi sit additum (prout addi potest paulo post dicitur) etiam in obsequijs debitis.

115. Hic se offert dubitatio. An si quis vel iuramento, vel alia aliqua legitima obligatione teneatur aliquid intra certum tempus prestare, aut soluere alicui qui interea nominatim denunciatur, possit se ingerere illius conuersationi ad satisfaciendum tali obligationi? De qua re nonnulli apud Syluest. Excommunicatio 5. num. 18. existimant id non esse licitum, quia iuxta Cap. Quod in dubijs, & Cap. Inter alia, de sententiæ excommunicationis; nemini licet communicare cum nominatim denunciato, nisi personis expressis in Cap. Quoniam multos supra memorato. At in eo nulla mentio fit de debitoribus: Non est ergo licitum debitori se communioni excommunicati ingerere soluendo ei debitum. Palud. vero in 4. dist. 18. quæst. 6. art. 2. D. Anton. 3. parte tit. 25. cap. 1. §. 1. & Sylu. loco citato cum alijs nonnullis quos ipse commemorat, existimant id licere. In eadem sententiæ cit. glossa ad Cap. Nos sanctorum 15. quæst. 6. quam Syluester hac ratione confirmat, quia lege naturæ quisque tenetur soluere quod legitime debet. At faciendum id ad quod lex naturæ obligat, nullum creatur animæ periculum: imo creatur potius non faciendū. Quare qui tenetur aliquid soluere ex-

communicato, potest id soluere absque detrimento animæ suæ.

116. Quod autem oppositum est, priuilegium canonis. Quoniam multos, pertinere tantum ad personas in eo expressis; ita cum Sylu. accipiendum est, ut sensus sit, non pertinere ad alias personas, nisi habitæ ratione communicationis quæ minor sit, aut quæ maiore de causa vsurpari possit, quam eæ quæ illic conceduntur: sicut est communicatio in solutione debiti, quæ multo minor est cōmunicatione domesticâ, aut eâ quæ est colonis licita propter obligationem colendi terras excommunicati: quandoquidē maior est obligatio reddendi quod iam acceperis quam dandi, ut accipias: sicut dat colonus suam operam, ut fructuum partem accipiat.

117. Ad huc se offert dubitatio. Num liceat se dedere alicuius seruitio, postquam est denunciatus excommunicatus? Ad quæ Vgolinus proposuit pro vtraque parte auctoribus in cit. cap. 23. §. 9. nu. 8. distinctione respondet: nempe esse licitum in necessarijs ad vitæ ipsius sustentationem: alioquin nec molitor possit ei frumentum molere, nec pistor panem coquere: aut ei præsto esse ad rerum ipsius vitandam iacturam, redundantem in detrimentum Reipublicæ cuius interest res ciuium bono loco esse. In alijs autem sine quibus vitam sustentare potest & res proprias in suo statu conseruare, non esse licitum. Hocque est quod ait Adrian. in 4. De clauib. art. 3. §. Sed quoniam, exceptione 4. licere cum excommunicato communicare in ijs quæ concernunt damni curationem: quamuis non in ijs quæ concernunt lucri acceptionem; nisi id lucrum ipsius sustentationi necessarium videretur.

118. RESTAT DICENDUM de conuersione Superioris, hoc est, patrum aut dominorum cum subditis suis, hoc est, cum filijs aut seruis excommunicatis: & eorundem subditorum cum aliquo ex ipsis excommunicato. Ergo licitum esse patri cum filio excommunicato conuersari; negarunt quidem aliqui, sed plures contra affirmarunt, ut videtur est apud Vgol. De censuris tab. 2. cap. 23. §. 7. num. 12. Qui in sequen. §. 8. n. 2. cum Nauar. in En. hir. cap. 27. num. 27. docet similiter licitam esse domini conuersationem cum seruo excommunicato. Tam autem hoc, quam illud confirmatur: quia dispositum in vno ex correlatiuis ex ius inodi sunt pater, filius: dominus & seruus, locum habet in altero, ut in licet ipse communitate dicunt, teste ipso Vgolino. Sicut ergo dispositione iuris, tum filio cum patre: tum seruo cum domino excommunicato permittitur conuersatio; censenda est similiter permitti, tum patri cum filio, tum domino cum seruo excommunicato; idque tam in ijs quæ superior, id est, siue pater, siue dominus, præstare tenentur suo subd. to, id est, siue filio, siue seruo (quod tradunt D. Thomas in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 4. quæst. 1. D. Anton. loco cit. Caiet. verbo Excommunicatio, cap. vlt. vers. Circa tertium, & satis patet ex precedentibus abij explanatione) quam in ijs quæ vice versâ inferiori superiori præstare tenentur quod Sotus expressit in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 4. colum. 10. & insinuant Palud. & Adrian. locis cit. cum aiunt non teneri quemquam cum præiudicio detrimentoque suo carere sibi debito famulatu, vel subiectione excommunicati. Ratioque est ex cap. 2. De constitutionibus deducta, ne innocens sine sua culpa damnum patiatur: & nocens ex sua malitia lucrum faciat, sicque occasionem capiat in ea perseuerandi. Quod cum absurdum sit, licere debet ab excommunicato exigere, & recipere debitum. Quo fundamento nixus D. Anton. facultatem conuersandi cum excommunicatis, extendit ad eos qui conduxerunt mercenarios, quos sine magno suo incommodo vitare non possunt; itemque ad socios qui habentes aliquid commune, non possunt societatem dirimere sine magno suo incommodo.

119. Extra illa autem, in ijs quæ ad humanam conuersationem pertinent, non licere superioribus ipsis communicare cum suis subditis excommunicatis, insinuat D. Antoninus, ei quod proxime ex ipso retulimus, subiungens. Alias autem non possumus communicare. Adrianus vero absolute dicens licitum esse patri cum vxore, filijs, & alijs de familia communicare, contrarium significat; quod est minus probabile: quia constat prohibitam esse in genere humanam conuersationem cum excommunicatis; non constat vero tales perso-

nas excusari extra obsequia familiaria ad quæ tenentur, extraque ea, sine quibus illa nequeunt exhiberi. Id quod potest intelligi ex Cap. Inter alia, De sentent. excommunic. ac ratione confirmati: quia ad excommunicatum abducendum à contumacia (in quem finem vitari iubetur) plurimum valet, ut non modo foris, sed etiam domi quantum iustitia patitur, vitetur; cum inde magis confundatur.

Aduerte autem exceptiones, quas ante fecimus de communicatione in crimine criminoloso, & in diuinis, & cum periculo propriæ subuersionis, hæc etiam habere locum. Et adde, quod si pater filium, aut dominus seruum non corrigat, nec inducat quantum potest ad deponendam cõtumaciam, & obtinendam absolutiõnem, ipse delinquit, vt monet Palud. Imo, quia id est quodammodo fouere ipsorum contumaciam, contra ante memoratos Canones. Quoniam multos, & inter alia; quibus conceditur priuilegium, de quo agimus: priuari eodem priuilegio, nec eisdem, siue patres, siue dominos posse cum ipsis suis filijs, aut seruis conuersari, vt nec cum alijs excommunicatis, iuxta D. Antoninum in 3. par. tit. 25. cap. 1. in 3. excusatione, vers. 6. citarem alios, quorum sententiam approbat Vgolinus in cit. cap. 23. §. 7. in fine.

QVOD ATTINET ad conseruos, & ad fratres, tenendum est cum Vgolino in sequenti §. 8. in fine, fratrem, vt cum patre, sic cum fratre excommunicato esse posse: quia filius est pars quædam patris, & ex quo simul habitant, necessitas simul versandi eos excusat, etiam mortuo patre. Secus autem esset si habitatio separarentur. Similiter seruum cum conseruo excommunicato esse posse, tum ratione necessitatis: quia subiectus dominio alterius, abire non potest; tum ratione utilitatis quia nõ habet aliam conditionem commodam locandi suas operas. Idem tamen, vt ille addit, quantum possunt, debent talem excommunicatum vitare, vt inde robore perquisitum respiciat.

Res ignorata.

SECTIO IV.

121. **H**ÆC dictio significat eum qui cum excommunicato communicat per ignorantiam probabilem, seu minime coniunctam cum negligentia crassa, vel affectata (quod latius tractatum videri potest apud Thomam Sanchez libr. 9. De matrim. disput. 32. quæstio. 6.) quærendæ cognitionis, quam tenetur, & potest habere, excusari, iuxta Cap. Quoniam multos, in quæst. 3. & Cap. Apostolicæ, De Clerico excommunic. etiam si, vt monet Caiet. in verbo Excommunicatio, cap. vltimo, vers. Circa tertium, communicatio fit in diuinis. Quod etiam iuxta Cap. Si vero 2. De sentent. excommunic. sentendum est de eo qui communicauerit per inaduertentiam, prout habet Caiet. l. 2. quæst. 6. art. 8. siue (vt habent Palud. in 4. distinct. 18. quæst. 6. art. 2. & Adrianus in 4. De clauibus, quæstio. 3. exceptione 7.) de eo qui habitu sciens aliquem esse excommunicatum, per surreptionem communicat cum ipso, statimque ac id aduertit, retrahit se. Et ratio est: quia talis actus non est deliberatus, & ideo nullam rationem habet peccati. Quæ de re nihil opus est plura dicere: quoniam, vt bene monet Nauarr. in Enchirid. cap. 27. numer. 27. post priuilegium Concilij Constant. ea quæ pertinent ad hoc excusationis genus, non astimantur ex nuda ignorantia excommunicationis, sed ex defectu notitiæ denunciationis requisitæ, vt teneamur excommunicatum vitare; quæ notitia qualis esse debeat, habetur ex traditis in præced. capit. I.

122. OCCVRRIT autem dubitatio; an vt ex eo, quod quis ignoratur esse excommunicatus, licite alij cum eo communicant; sic & ipse cum alijs possit licite communicare? De qua, prout meminit Syluester Excommunicatio 3. numer. 1. vers. 5. fuit quorundam sententia, cui subscribit Alphons. à Castro lib. 2. De potestate legis penalis, cap. vltimo, concl. 2. vers. Circa istos, non peccare excommunicatum occultum intrando Ecclesiam, & cum alijs communicando in diuinis: quia non debet se prodere (sicut nec alij debent ipsam) quia peccaret dando scandalum.

Contrariam autem sententiam, illà reiectâ, idem Syluester amplectitur: quia cum occultus perinde ac manifestus excommunicatus incurrat penam excommunicationis, per sen-

tentiam Superioris impositam, vt offensum est in præced. libr. 9. cap. 9. quæstio 3. ipse tenetur eam acceptare, & seruare. Deinde seruare Superioris mandatum legitimum, actus est virtutis. Ergo per eum non datur scandalum, sed potius bonum exemplum. Si quid vero scandali consequatur ex eo, quod mandatum Superioris obseruando se manifestauerit, id non potest imputari tali obseruationi, sed peccato ex quo consecuta fuit obligatio ad penam, quam sustinendo manifestat se. Nec debet videri alienum, quod quis obligetur ad aliquid; vnde peccatum ipsius occultum manifestetur. Nam in veteri lege, vt recte ait Syluest. ex mandato Dei erant determinata sacrificia, quæ cum offerebantur, cognoscebatur quo peccato se obstrinxissent illi pro quibus offerebantur. Cui sententiæ Syluestri, quoad diuina, assentitur Coar. ad Cap. Alma mater, l. part. §. 2. nu. 11. sub finem, eamque approbat Sotus in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 4. non longe à fine, cum dixit excommunicato, nec propter officium, nec propter scandalum, aut generale præceptum Ecclesiæ de communione, licere ad Sacramentum Eucharistiæ accedere.

123. Etiam hæc sententia tutior est, videtur tamen id saltem esse admittendum, quod D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 6. ad 2. attingit; nempe, excommunicatum occultum si abstinento ab aliorum communione, contraheret infamiam, ex qua nasceretur grauissimum scandalum, nec tentatis omnibus alijs vijs, vllam inueniret, quæ illud impedire posset, non teneri tunc abstineri; si cum omni humilitate, & firmo proposito procurandi, & obtinendi quamprimum poterit absolutiõnem, reiecto omni alio obice, disponere se ad digne communicandum. Ratio est: quia cum Ecclesiæ vtatur excommunicatione ad continendos in officio, reuocandosque à vitijs subditos suos, non est probabile velle, vt cum grauissimo scandalo aliorum (quod ei fini plane aduersatur) excommunicatus teneatur abstineri ab aliorum communicatione. Deinde quando non possunt duo præcepta simul seruari, tunc quod minus est, cedit maiori: at vitare infamiam ad occurrendum grauissimo scandalo, est iuris naturæ, & excommunicatum abstineri à communione aliorum, ad summum est de iure tantum positum diuino, quod iuri naturali cedit. Quare non est negandum, quin excommunicatus occultus ad vitandum grauissimum scandalum, si aliter non potest; prius concepto firmo proposito procurandæ quamprimum, & obtinendæ absolutiõnis, communicare possit cum alijs, etiam in diuinis, sublato à se omni alio obice.

Necesse.

SECTIO V.

124. **H**ÆC dictio significat primo licitam esse communicationem cum excommunicato propter necessitatem sustentationis ipsius, hoc est, excusari eos qui illi indigenti ad vitæ sustentationem largiuntur elemosynas: quod expresse docent Palud. in 4. dist. 18. qu. 6. art. 2. & Adrianus in 4. De clauibus, quæstio. 3. exceptione 8. & alij apud Vgolinum in cit. capit. 23. §. 11. numer. 8. Et manifestum est ex Capit. Quoniam multos, in quæstio. 3. & Cap. Inter alia, §. Illud autem, De sentent. excommunic. ac confirmatur: quia necessitas non subijcit iuri, ex Cap. Quanto, De cõsuetudine, & ex cap. 2. De obseruatione ieiuniorum, sub finem, & ex Cap. Quod non est, De regulis iuris. Intelligendum est autem de necessitate sustentationis, non modo quoad ea quæ ad victum pertinent, verum etiam quoad ea quæ ad ad vestitum, & hospitium, ex quibus pender vitæ sustentatio. Neque in his largiendis (nisi forte per id nutriretur in errore, vel largiaris ei magis intuitu mundanæ amicitia, quam elemosynæ, vt loco cit. excipit Palud.) expectandam esse necessitatem extremam, sed satis esse, vt moment. D. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 1. §. 1. sub finem, & Sylu. Excommunicatio 5. nu. 5. quod indigeat, nec facile possit aliunde habere. Nec enim, inquit idem, hospites cum excommunicatus petit ab ipsis hospitium, tenentur expectare donec ab omnibus alijs illud sit denegatum. Eadem ratione, ex Caiet. in verbo Excommunicatio, cap. vltimo, vers. Circa tertium, licet medicamentis subuenire excommunicato egrotanti, si illis ad vitæ conseruationem egeat. Alia autem quæ non sunt vitæ necessaria, sed tantum commoda; vt fossoriū,

fecuris, aliave utensilia, ut inquit D. Antoninus, & Syluester, illi petenti danda non sunt.

Adhuc, in graui necessitate famæ, aut rei familiaris peritura, licet ei subuenire. Namq; ad eam non extenditur prohibitio Ecclesie, iuxta illud quod ante proposuimus; necessitatem non subijci iuri: quæ de Vgolinus in cit. §. 11. num. 9. & 10. Duo addens in num. 11. Alterum, esse potius non excommunicato subueniendum in pari necessitate, quam excommunicato, nisi sit consanguineus. Alterum, quando ex prædicta communicatione excommunicati fierent deteriores, aut Respublica graue caperet detrimentum, posse talem subuentionem prohiberi, ut quando Papa sub excommunicatione prohibet, ne quis ex libris grauantibus necessaria vite subministrat, ut sic extinguantur.

125. SIGNIFICAT secundo proposita dictio, licitum esse alicui cum excommunicato conuersari propter necessitatem sustentationis sue, hoc est, si quis non possit vitæ necessaria aliunde habere, quam ab excommunicato, posse ab ipso ea accipere; quod patet ex Cap. Quoniam multos, 11. quest. 3. in quo peregrinis, viatoribus, & alijs transeuntibus per terram excommunicatorum, sit potestas accipiendi necessaria ab excommunicatis, si non possint aliunde emere, aut si non habeant unde emant. De quo in cap. Si vero, De sentent. excommunic. dicitur; cautum esse iure, quod si quisquam per terram hæreticorum, aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere, & recipere possit ab ipsis. Necessaria intellige, ut prius, non tantum quoad victum, sed etiam quoad vestitum, & hospitium. Si enim hæc excommunicato indigenti largiri licet, multo maiore ratione alter qui non est in culpa, poterit indigens eadem ab excommunicato accipere.

Intellige etiam quantumuis necessitas non sit extrema; sed potuerim quæ mihi illic foret necessaria me. um portare, aut possim ab alijs elemosinam petendo mihi prouidere, sed mea conditio id non patitur; de quo Vgolinus in eod. §. 11. num. 3. Addens ista locum habere, non solum pro nobis, sed etiam pro alijs qui tali necessitate premuntur. Atque quod dicitur de necessarijs ad sustentationem, simili modo dicendum est de ijs quibus quis eget ad corporis curationem, nempe si quis periculosa infirmitate laboret, nec habeat aliud medicum quam excommunicatum, poterit ad hunc recurrere, ut idem author consequenter notat. Addens in sequenti num. 4. ubi periculum imminet, ne famam perdamus, si alius desit qui opem ferat, nos posse ad excommunicati auxilium confugere.

126. SIGNIFICAT tertio eadem dictio, tum quod Vgolinus in sequenti numero 5. habet post Angelum Excommunicatio 8. numer. 19. & Sylu. Excommunicatio 5. num. 5. ob necessitatem vitandi damnum sui patrimonij, vel tuendi statum proprium, communicantem cum excommunicato excusari; nisi sit communicatio in aliquo crimine, aut in diuinis. Tum etiam quod Caiet. loco cit. deducit ex Cap. Si vero, De sententia excommunicationis, ratione damni vitandi ex contractu inito, licitum esse communicare cum excommunicato ad executionem talis contractus, quem ille non vult rescindere ad vitiationem damni, quod innocens inde alioqui incurreret. Porro, nullam necessitate urgente, atque ob solam commoditatem, non debent antedicta ab excommunicato, vel peti, vel accipi. Nam ut ait glossa ad Cap. Inter alia verbo Necessitatis, De sentent. excommunic. alia sustinenda est incommoditas, ut iustitia Ecclesiastica seruetur. Quamquam tamen opus non est eam necessitatem esse extremam, sed sufficit, ut monet Adr. anus in 4. De Clauib. questione 3. in 8. exceptione, esse magnam, seu esse incommoditatem notabilem quoad victum, & cætera quæ memorata sunt.

127. SIGNIFICAT quarto proposita dictio, quod expresse tradunt Palud in 4. distinctione 18. questione 6. art. 2. & Caietan. verbo Excommunicatio, capite ultimo, vers. Circa tertium, licitum esse conuersari cum excommunicato propter necessitatem consilij spiritualis, hoc est, eos qui non habent alium idoneum quam excommunicatum, à quo possint commode consilium petere, posse ad illum necessitate exigente recurrere. Si enim, inquit Caiet. licet mihi, quod habetur ex Cap. Cum voluntate, & ex Cap. Responso, De sentent. excommunic. cum excommunicato communicare pro salute

anima ipsius; consequens est, id etiam mihi licere pro salute anime meæ. Adde, & pro salute anime alicuius tertij: quod idem quoque author ibidem expressit; ut exempli gratia, si Confessarius ad satisfaciendum conscientie penitentis sui indigeat consilio excommunicati, quia doctus est, eo vi potest. De conuersatione propter necessitatem consilij temporalis, id est, ad vitandum damnum temporale, eodem modo videtur sentiendum, quo de conuersatione propter necessitatem periculose infirmitatis.

SIGNIFICAT postremo eadē dictio; excusari illos qui per vim absolutam, seu coactionem communicant cum excommunicato; etiam si communicatio sit in diuinis; quod Angelus Excommunicatio 8. num. 17. expressit. Et probatur ex Cap. Sacris, De ijs quæ vi metusve causæ sunt: ubi ratio hæc redditur, quod talis magis pati, quam agere videatur. Dicitur autem vis absoluta, quando ille cui inferitur, habet se omnino passivum, ita ut ad actionem nihil propriam voluntate conferat: sed illa actio sit tantum ab externo principio, ut illa de qua mentio est distinct. 50. Cap. Presbyteros: cum referatur quod ij qui constanter se Christianos profitebantur, eo visq; constringebantur, ut tortores manus ipsorum apprehendentes, violenter attraherent, & funestis sacrificijs admoerent, ut aliquid polluti cibi per necessitatem sumere cogerentur. Præter illam vero alia datur vis, quæ dicitur conditionata: estq; cum quis ad aliquid agendum, quod alioqui ex insita propensione non egisset, metu, aut blanditijs inducitur, ita ut inductio potius, aut persuasio, quam vis, simpliciter dicenda sit.

129. ATQUE de hac dubitatio mouetur: Vtrum si quis metu mortis inducatur ad communicandum cum excommunicato excusetur? Et autem satisfit sequentibus propositionibus. Prima est. Si quis cum excommunicato communicauerit in humanis, hoc est, in locatione, sumptione cibi, & huiusmodi alijs metu mortis, aut alterius mali magni; velut verberum, aut aliorum cruciatuum corporis, excusari à peccato, & ab excommunicatione minore. Quam esse communem sententiam notat Sylu. Excommunicatio 5. num. 23. eamq; probat Caiet. verbo Excommunicatio cap. ult. vers. Circa tertium, argumento à minori ad maius: quia si secundum ius, prout ante habitum est, licet extra diuina communicare causa necessitatis damni vitandi ex contractu inito, multo magis licet causa damni vitandi ex metu mortis, aut verberum: quia damnum hoc maius est illo.

Intelligenda autem est propositio ex eodem Sylu. est. & Nauarr. in Enchir. capite 27. num. 36. nisi talis metus incutatur in contemptum Ecclesie, & præiudicium fidei: quia tunc, inquit Nauarrus, oportet potius mori, quam ita communicare: cum magis teneamur defendere articulum fidei de Ecclesiastica potestate ferendi excommunicationem, quam vitam nostram corpoream, iuxta Cap. Nolite, 11. questione 3. Vbi obligatio libere defendendi veritatem fidei, etiam cum periculo mortis, deducit ex illis verbis Domini Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Sic etiam si non teneat cum periculo vitæ seruare præceptum Ecclesie de non vescendo carnibus in Quadragesima: tamen si hæretici mihi imminantes mortem nisi comedam, credant me comedendo ipsorum hæresi consentire; potius debeo mori, quam comedere: quia tunc præcepto Ecclesie accedit ratio iuris diuini obligantis me ad conuictandam fidem.

Secunda propositio est. Si quis in officijs diuinis (ut exempli gratia, celebrando Missam coram eo) communicauerit cum excommunicato ob metum mortis, vel cruciatuum corporis; inculsum, non quidem in contemptum clauium Ecclesie, nec in præiudicium fidei: sed ex stultitia, aut vanitate illius qui incutit, aut ex alia aliqua causa: ipsum nec peccare, nec aliquam censuram Ecclesiasticam incurrere. Hanc Angelus Excommunicatio 8. nu. 18. & Sylu. eodem verbo quinto, num. 23. probant: quia non tenetur quis obedire Prælato præcipienti, ut exponat se morti, vel cruciatibus, nisi pro fide, aut communi salute, quando id necessarium est ad illius defensionem. Vnde consequens est, præceptum Ecclesie de non communicando in diuinis cum excommunicato, non ita obligare, vt oporteat illud seruare cum damno mortis, aut cruciatuum corporis.

Et certe tale quid non esse de illius intentione, satis colligitur ex eo, quod ad consulendum timoratis conscientijs, & ad tollendas occasiones peccandi, duobus tantum casibus exceptis, talem communicationem indulsit. Si enim hanc in infamis casibus, nullo etiam urgente metu mortis, cōcesserit, quomodo censetur in duobus eandē tantā seueritate prohibuisse, vt quantumcumq; nulla fidei, aut disciplinæ Ecclesiasticæ conseruandæ necessitas exigat, declinanda sit cum periculo vitæ, & cruciatuum corporis? Accedit quod nō sit existimanda pia mater Ecclesia intendere afflictionem dare afflictis. Hanc doctrinam alij in eam citatis Couar. habet ad Cap. Alma mater, 1. par. §. 3. sub finem.

Tertia propositio est. Si quis metu mortis, aut cruciatuū corporis cum excommunicato communicauerit in peccato mortali, vt in furto, vel in fornicatione, ipsum peccare mortaliter, excommunicationemq; minorem incurrere (arquet iuxta antedicta num. 94. interdum maiorem) sicut peccat, & incurrit minorem excommunicationem communicando cum detrimento fidei, aut contemptu clauium Ecclesiæ. Secundum quam propositionem Angelus, Sylu. Nauarr. & Couar. locis cit. limitandum volunt Cap. Sacris, De ijs quæ vi metusve causa fiunt: dum definit excommunicationis labe contamini communicantem cum excommunicato per metum; qui extenuat quidem culpam, sed eam non tollit; quādoquidem pro nullo metu debet quis peccatū mortale perpetrare. Limitandum, inquam, vt sensus eorum verborum sit, non quidem quemcumq;, qui per metum, etiam in diuinis communicauerit cum excommunicato, pœnam iuris incurrere: sed eum qui ita communicauerit, vt communicatio sit in crimine, seu sit perpetratio actus de se illiciti; vel sit in præiudicium fidei Catholicæ, vel in contemptum disciplinæ Ecclesiasticæ.

Cæterum hæc hætenus dicta de metu excusante, intelligenda sunt de iusto, quem dicunt cadentem etiam in constantem virum: alius enim metus, communicantem cum excommunicato siue in diuinis, siue etiam in humanis, non excusat à censura, vt nec à peccato, quantumuis absit contemptus: et si negandum non est aliquantulum attenuare peccatum ipsum. Quis autem sit metus cadens in constantem virum, habes expositum in præced. libro quinto cap. 8.

130. Querere tandem potest aliquis, An præceptum quoque Superioris iubentis cōmunicationem cum excommunicato, excuset cōmunicantem? Cui respondendum est, præceptū quidem Episcopi non excusare. Nam ex quo ipse vti nō potest excommunicati cōmunione, iuxta Cap. Cum desideres, De sentent. excommunicat. nec alij. Id concedere, aut præcipere potest, iuxta regulam 54. iuris, ff. Nemo plus iuris ad alium trāsferre potest, quam ipse habeat: præceptum tamen Papæ excusare; quia ex quo Papa potest quæcumq; ratione ab excommunicatione absolueret, argumento Clementine finalis De sentent. excommunicat. existimabitur potius absoluisse, quam præcipere illicitum.

CAP. XVI.

Ex antedictis corollaria quedam.

SVMMARIVM.

- 131 Cur excommunicatio dicatur pœna, quā nulla maior in Ecclesia.
- 132 Excommunicationem, pœnam esse non tantum externam, sed etiam internam, contra Lutherum.
- 133 Obiectio pro eodem Luth. ro cum responsione.
- 134 Quo sensu excommunicatus dicatur separatus ab Ecclesia, & Sathane traditus.
- 135 Potestatem diabolo datam per excommunicationem, non esse irrationabilem.
- 136 Per excommunicationem anima damno afficitur.
- 137 Dictam à Nauarro, non esse licitum audire Missam publici concubinary, rejicitur.

Valerij Par. III. Tom. 3.

138 Ea quibus ille se rueri posse videtur, rejiciuntur.

139 Moderatio cum qua accipi debet contrarium eius quod docet.

EX hætenus dictis de effectibus excommunicationis maioris, deque eorundem impedimentis, nonnulla sequuntur paucis perstringenda, antequam de minore excommunicatione dicere aggrediamur.

PRIMUM EST. Cum tot per maiorem excommunicationem incurrantur incommoda, merito in Cap. Corripiantur, 24. quæst. 3. eam dici pœnam, quā nulla maior est in Ecclesia. De quo dicto videri potest Vgolinus tab. 2. cap. vltimo, §. 1. num. 8. & 9. vt & in præced. num. 6. & 7. de eo quod eadem excommunicatio dicitur, tum micro Episcopi, 16. quæst. 2. Cap. Visis, in fine, & Cap. Quoniam in plerisque, De officio Ordinarij: tum etiam mors, in Cap. Per venerabilem, prope finem, Qui filij sint legitimi. Merito quoque Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. De reform. præcipere, excommunicationem quantumuis sit neruus Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos populos valde salutaris, sobrie exercendā esse: neq; si aliter, quam ex cōmunicatione, delinquens coerceri possit, eam esse vsurpandam. Cui sententiæ cōgruenter Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. art. 2. col. 7. damnat eos Prælatos, qui aut pro exiguo furto olerum, au fructuum, ex cōmunicationem decernunt: aut nihil nisi sub pœna excommunicationis præcipere norunt: aut etiā citationis schedulas subscriptas notarijs concedunt, in quibus ipsi quorum voluerint nomina inscribant: aut demum qui per excommunicationem cogunt aliquem soluere debita, qui postea ad id cōpelli in foro ciuili, aut aliā viā seculari. Quod postremum specialiter Concil. Trid. loco citato vetat. Vide in eandem sententiam alia apud Couarruiam ad Cap. Alma mater. 1. parte, §. 9. num. 1.

SECUNDVM EST. Excommunicationem maiorem, non solum esse pœnam externam, vt perperam sensit Lutherus art. 23. eorum, qui à Leone decimo damnati sunt (quem cōfutant Dominicus Sotus in 4. dist. 22. quæst. 1. artic. 1. col. 3. & alter Sotus in Institut. Sacerdot. de ex cōmunicatione, lect. 2. & Couarruias ad Cap. Alma mater, in principio, num. 9.) sed etiam internam animæ, quam priuat adiumentis cōmunionum precum Ecclesiæ, perceptionis Sacramentorum, & piorum colloquiorum. Quæ priuatio licet non tollat ab anima gratiam gratum facientem: quia id tantum fit per peccatum mortale, ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 15. tollit tamen dispositiones ad eandem. Non enim dubium est per participationem Sacramentorum, & auditionem diuinorum officiorum, ac pia colloquia, sanctamq; aliorum conuersationem, tales dispositiones nobis facile contingere. Et ita intelligendum est quod Sylu. Excommunicat. 3. nu. 1. vers. 4. inter excommunicationis effectus ponit, excludere à regno cœlorum; quod nimirum priuat adiumentis quibus homo disponitur facilius ad gratiam gratum facientem, sic qua regnum cœlorum nequit haberi. Nec enim sensus esse potest is quem verba præferunt; quia cum excommunicatio maior non feratur nisi ob peccatum mortale, ex Cap. Nemo Episcopo-rum, 11. quæst. 3. in eo in quem fulminatur, inuenit effectum ipsum excludendi à regno cœlorum, tanquam necessario comitantem peccatum mortale.

Si quis obijciat pro Luthero, excommunicationem esse medicinam animæ, iuxta Cap. Cum medicinalis, De sententia excommunic. in 6. ideoque non debere obesse animæ, sed tantum prodesse. Respondendum est primo, sicut quæ purgant corpus, mederi dicuntur, etiam si multis damnis interea illud afficiant, si ipsum tandem sanitati restituant: sic etiam ex cōmunicatio mederi dicitur, quia damno afficit in eum finem, vt tandem pulsā cōtumaciā, vitæ spiritali quis restituitur. Respondendum est secundo, etiam si excommunicatione non sit medicinalis ex cōmunicato indurato, esse tamen reliquis membris Ecclesiæ; quia per eam cōsultur incolumitati totius reliquæ cōmunitatis, sicut cum membrum, ne vlcius eius serpat latius, præcinditur à toto corpore, vt incolumitati huius consulatur. Quæ vtraq; responsio attingitur in ante memorato Cap. Corripiantur.

TERTIVM EST. Licet excommunicatus non ita separatur ab Ecclesia, vt definat esse verum eius membrum, si

131.

132.

133.

134.